

İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
e-ISSN: 2147-6152
Yıl 10, Sayı 25, Ocak 2021

Makale Adı / Article Name

Osmanlı Döneminde Anadolu
Abdalları

Anatolian Abdals in The Ottoman
Period

Yazar

İsmail ALTINÖZ

*Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi
Tarih Bölümü, altinoz@ksu.edu.tr*

 ORCID: 0000-0003-0716-6014

Yayın Bilgisi

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 09.11.2020

Kabul Tarihi: 13.01.2021

Yayın Tarihi: 29.01.2021

Sayfa Aralığı: 53-69

Kaynak Gösterme

Altınöz, İsmail (2021). "Osmanlı Döneminde Anadolu Abdalları", *İğdır
Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 25, s. 53-69

(Bu makale, yazar beyanına göre, TR DİZİN tarafından öngörülen "ETİK KURUL
ONAYI" gerektirmemektedir.)

ÖZ

Orta Asya'dan V. yüzyıldan çıkarak İran üzerinden Anadolu topraklarına gelerek Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde toplum katmanları arasında önemli bir yer edinen “Abdallar” bu makalenin konusu teşkil etmektedir. Abdalların Anadolu topraklarındaki durumu Osmanlı arşiv vesikalarına dayalı olarak ortaya konulacaktır. İlk etapta sâfi/derviş kılıklı insanlar olarak ortaya çıkan bu grupları Anadolu ve Balkanların Türkleşme ve İslâmlaşma sürecine yapmış oldukları katkılara değinilmektedir. Bunun dışında Osmanlı coğrafyasında hem antropolojik hem de fizyolojik olarak Çingenele benzemelerinden ötürü bunlara Çingene yaftasının yapıştirılması ancak, bu gruplar tarafından bunun kabul edilmediği üzerinde durulmaktadır. Osmanlı Dönemindeki Anadolu Abdallarının Osmanlı coğrafyasının değişik bölgelerine dağılmaları ele alınmaktadır. Böylece, bu çalışma ile bilim dünyasına katkıda bulunmayı amaçlamaktayız.

Anahtar Kelimeler: Abdal, Orta Asya, İran, Selçuklu, Osmanlı, Sufi, Derviş, Balkan

Giriş

“Abdal” tâbiri, büyük bir ihtimalle XII-XIV. yüzyıllardan itibaren İran'da yazılmış olan edebî metinlerde “derviş” anlamında kullanılan kelimelerden neş'et ettiği anlaşılmaktadır. XIV. yüzyılda İran sahasında abdal tâbiri ile, Kalenderler'e benzeyen serseri dervişler kastediliyordu. XV. yüzyıl kaynaklarında ise, kelimenin “meczup, divane” mânasına geldiği görülmektedir. Osmanlı döneminde ise; “Abdal”, XVII ve XVIII. yüzyıllarda daha ziyade “serseri” ve “dilenci derviş” mânasında kullanılmıştır. “Abdal” tâbiri, Anadolu Türkleri arasında İran'dan daha

ABSTRACT

The “Abdals”, who came from Central Asia from the 5th century to the Anatolian lands through Iran and gained an important place among the layers of society in the Seljuk and Ottoman periods, constitute the subject of this article. The situation of Abdals in Anatolian lands will be revealed based on Ottoman archive documents. The contributions of these groups, which emerged as sufi / dervish in the first place, to the Turkification and Islamization process of Anatolia and the Balkans are mentioned. Apart from this, it is emphasized that the Gypsy label is attached to the Gypsies due to their resemblance to Gypsies both anthropologically and physiologically in the Ottoman geography, but this is not accepted by these groups. The distribution of Anatolian Abdals in the Ottoman Period to different regions of the Ottoman geography is discussed. Thus, we aim to contribute to the scientific world with this study.

Keywords: Abdal, Central Asia, Iran, Seljuk, Ottoman, Sufi, Dervish, Balkan.

çok yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. XIV. yüzyıla ait edebî metinlerden anlaşıldığına göre, bu yüzyılın başlarından itibaren Anadolu’da abdal lakaplı dervişlerin çoğaldığı görülmektedir. Abdal Mûsâ’da olduğu gibi abdal lakabı bazen ismin başına, Kumral Abdal’da olduğu gibi bazen da sonuna getirilmektedir. Abdal tâbirinin daha sonraları “kalender” veya “haydarî” yerine de kullanıldığı görülmektedir¹. Osmanlı döneminde kullanılan “*Tâife-i Abdalân*” tabirinin ilk defa XIII. yüzyılda kullanıldığına Ahmet Yaşar Ocak tarafından dikkat çekilmektedir². Âşıkpaşa-zâde, Abdal Mûsâ’yı Bektaşî olarak zikretmektedir. Orta Asya’dan Horasan’dan gelerek Anadolu’nun değişik bölgelere yerleşen ve kendi isimleriyle anılan tekkelerin oluşmasına vesile olana Horasan Erenleri Abdal kültürünün bu bölgelerde yaygınlaşmasına büyük katkıları olmuştur. İlk etapta bunlar arasında Bektaşî kaynaklarında yer alan ve Finike yakınlarında bulunan Kâfi Baba Tekkesi, Bektaşîliğin dört dergâhından biri sayılmaktadır³. Bu tekkenin *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi* ve *Teke Vilâyeti Vakıfları Tahrir Defteri*’nde geçen bilgilere göre; “tekkenin, kuruluşunu takip eden zaman içerisinde büyük bir gelişme gösterdiği ve XVII. yüzyılda zengin vakıflara sahip tam teşekküllü bir Bektaşî âsitânesi durumuna geldiği öğrenilmektedir”⁴. Horasanda gelerek Anadolu’da Sivas’a yerleşen Pîr Sultan Abdal bu erenlerin başında yer almakta idi. Bu şahsın, “Osmanlı Devleti’nin Kızılbaş-Râfizî zümrelerine karşı sert önlemler aldığı dönemde düşünce ve inançlarını savunmaya ve yaymaya devam ettiği” görülmektedir⁵. Osmanlı Devleti’nin kuruluş yıllarında Osmanlı hükümdarlarının yanlarında yer alan onlar ile birlikte savaşan *Abdal* lâkablı birçok dervişler yer almaktadır. Bunlar arasında Abdal Musa, Abdal Murad, Kumral Abdal sayılabilir⁶. Âşık Paşazâde’nin *Rûm Abdalları*

¹ Orhan F. Köprülü, “Abdal”, *DİA*, I, 61.

² Ahmet Yaşar Ocak, *Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Sûfîlik: Kalenderiler (XVI-XVII. Yüzyıllar)*, Ankara: TTK Yay., 1992, s.33.

³ Orhan F. Köprülü, “Abdal Mûsâ”, *DİA*, I, 64.

⁴ M. Baha Tanman, “Abdal Mûsâ Tekkesi”, *DİA*, I, 65.

⁵ Nurettin Albayrak, “Pîr Sultan Abdal”, *DİA*, XXXIV, 277.

⁶ Kumral Abdal konusunda daha geniş bilgi için bkz. Orhan F. Köprülü, “Abdal Kumral”, *DİA*, I, 63; Köprülü bu maddesinde; “Âşıkpaşazâde’ye göre, Edebâli Osman Gazi’nin meşhur rüyasını tâbir edip kendisine padişah olacağını müjdelediği zaman Abdal Kumral ondan müjdelik istemiş, Osman Gazi de padişah olunca bu dervişe kılıcını verdiğini ve İdris-i Bitlisi’ye göre, Kumral Abdal Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan önce uçlarda yaşayan bir derviş mücahid olduğunu, Osman Gazi’nin, padişah olunca Kumral Abdal’a Ermeni Derbendi’nde bir zâviye yaptırıp buraya köyler ve tarlalar vakfettiğini bildirdiği gibi, bu zâviyenin kendi zamanında mevcut ve meşhur olduğunu” belirtmektedir. Aynı şekilde

dediği zümre de bunlar arasındadır⁷. Fuad M. Köprülü Âşıkpaşazâde’de geçen bir kayda göre; Abdal Mûsâ⁸’yı Hacı Bektaş mensupları arasında göstermektedir. Aynı müellif Geyikli Baba ile Abdal Musa ve Kaygusuz Abdal arasındaki münasebetlere dikkat çekmektedir. Aynı şekilde bu zâtın Bursa’nın fethinde Orhan Gazi ile birlikte bulunduğundan bahsetmektedir. Köprülü, XIV. Asırda Anadolu’yu dolduran ve Hacı Bektaş’ın doğrudan müritlerinden olmasa bile, Babaî-Abdal dervişlerinden olan Abdal Musa’nın Bursa’nın fethine katkıda bulduktan sonra Denizli yoluyla Finike’ye gelmiş olabileceğini tahmin etmektedir⁹. Âşıkpaşa-zâde’de geçen kayda göre; “Orhan Gazi zamanında bu azizlerin bazıları hayatta idi. Âlimlerden Koca Efendi ortaya çıktı ki onun oğlunun oğlu Acem memleketinde Kadızade-i Rumi denilmekle meşhur olmuştu. Dervişlerden Abdal Murad, Musa Baba ve Pir Ahmet Cesteri Bunların hepsi kerameti açıkça ortada olan kişilerdi”¹⁰. II. Murad devrinde Bursa ve çevresinde yaşayan Anadolu abdallarından birisi olan Abdal Mehmed’in hayatı hakkında bilgi olmamasına rağmen menkıbelerden teşekkül eden bilgiler muvacehesince Emîr Sultan’ın (ö. 833/1429) çağdaşı olduğu ve onunla sohbet ettiği rivayet edilmektedir. Osmanlı Devleti’nin kuruluş dönemine ait ilk kroniklerden birisi olan *Âşıkpaşazâde Târîhi*’nde devletin kuruluş devrinde ve özellikle Anadolu’da İslâmî Türk kültürünün yerleşmesinde büyük rolleri olan “Abdalân-ı Rûm¹¹”, “Gâziyân-ı Rûm” ve “Bâciyân-ı Rûm¹²” gibi ahî kuruluşları hakkında

---

Müneccimbaşı da İdrîs-i Bitlisî’ye dayanarak verdiği bilgide; “Abdal Kumral’ın Yenişehir taraflarında yaşadığını ve kâfirlerle gazâ ettiğini ifade eder. Ayrıca Osman Gazi’nin bu dervişe Yenişehir civarında bir zâviye yaptırıp buraya köyler ve tarlalar vakfettiğini de söyler”. Bkz. Müneccimbaşı, *Sahâifü’l-ahbâr*, III, 267.

⁷ Fuad Köprülü, *Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu*, 4. Baskı, Ankara. TTK Yay., 1991, s.101.

⁸ Abdal Musa hakkında en geniş inceleme Fuad Köprülü’ye aittir: “Abdal Musa”, *Türk Kültürü*, Sayı: 124, Yıl: XI, 4 (Şubat 1973), s. 198-207.

⁹ M. Fuad Köprülü, “Abdal Musa”, *Türk Kültürü*, Sayı: 124, Yıl: XI, 4 (Şubat 1973), s.198, 204, 206.

¹⁰ *Âşıkpaşa zâde: Osmanoğulları’nın Tarihi*, Hazırlayanlar Kemal Yavuz-M. A: Yekta Saraç, İstanbul: Koç Kültür Tanıtım A.Ş., 2003, s.297.

¹¹ “Abdalân (-ı Rûm): Abdal kelimesi başlangıçtaki kendisini Allah yoluna adanmış insan manasına gelirken, zamanla tasavvufta dünya düzeninin korunmasında görevli, üstün güçlere sahip evliyalara ad olmuştur. Daha sonra evliya geçinen, belli bir tarikatın kurallarına tabi olmayan cezbeli, divane, başıboş dolaşan dervişlere de bu ad verilmiştir. Metinde bu kavramın ilk dönemine işaret vardır. Osmanlı devletinin ilk dönemlerinde Abdal lakablı bir çok dervişin bulunduğu da bilinmektedir”. Bkz. *Âşıkpaşa zâde: Osmanoğulları’nın Tarihi*, Hazırlayanlar Kemal Yavuz-M. A: Yekta Saraç, İstanbul: Koç Kültür Tanıtım A.Ş., 2003, s.589.

¹² Bâciyân-ı Rûm konusunda bkz. Orhan F. Köprülü, “Bâciyân-ı Rûm”, *DİA*, IV, 415.

bilgiler sunmaktadır¹³. Aynı şekilde Fuad köprülünün yapmış olduğu bir çalışmada¹⁴. Bâzı tarihî kayıtlarda *Horasan Erenleri* adıyla nam salmış bu zümrelerin XIV. asırda dînî ve içtimâî anlamda büyük rol oynadıkları ve bu devrin kayıtlarında *Abdal* veya *Baba* lâkabı taşıyan bu kişilerin ilk Osmanlı hükümdarlarıyla birlikte savaflara iştirak ettiklerinden söz edilmektedir. Halil İnalçık ise; Abdalân-ı Rûm adıyla anılan bu Horasan Erenlerinin eski Türk ananesi uygun olarak şamanist inançlardan türemiş ve aşiretin toplumsal yapısına uygun “rafızî”, heterodoks bir İslâmî temsil yapısını temsil ettiğini belirtmektedir¹⁵.

XV. asrın sonlarına gelindiğinde, bu tarikat çevreleri içerisinde başta Hacı Bektaş olmak üzere, Hacım Sultan, Abdal Musa, Kaygusuz Abdal gibi zatların yanlarında yer alan halifeleri tarafından menâkıbnâmeler yazıldığı ve bunlara da genellikle *Vilâyetnâme (Velilik kitabı)* adı verildiği görülmektedir¹⁶.

Ömer Lütfi Barkan tarafından yapılan bir etüd¹⁷ de ise; Abdalları dilenci dervişlerden ayırmak gerektiğine dikkat çekerek: “XVI. asır eski Osmanlı şâirlerinin tasvir ettiği şekilde, çıplak gezen, esrar yiyen, kaşlarını, saç ve sakallarını tıraş eden, vücutlarında yanık yerleri ve dövme Zülfikar resimleri ve ellerinde musikî âletleriyle dolaşan serseri dervişler arasında büyük bir fark mevcut bulunması lâzım gelir. Prof. Fuad Köprülü, *Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi’nde* yazdığı *abdal* maddesinde; XVI. asırdan beri Türkiye’de yaşayan abdal lâkaplı şeyhler ile abdallar yahud *ışıklar*

¹³ Abdülkadir Özcan, “Âşıkpaşazâde”, *DİA*, IV, 6-7.

¹⁴ *Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu*, 4. Baskı, Ankara. TTK Yay., 1991, s.94-95.

¹⁵ Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300-1600)*, Çeviren: Ruşen Sezer, İstanbul: YKY, 2003, s.195.

¹⁶ Ahmet Yaşar Ocak, *Alevî ve Bektaşî İnançlarının İslâm Öncesi Temelleri: Bektaşî Menâkıbnâmelerinde İslâm Öncesi İnanç Motifleri*, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş Baskı, İstanbul: İletişim Yay., 2002, s.27.

¹⁷ Ömer Lütfi Barkan, “Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I: İstîlâ Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zâviyeler” *Vakıflar Dergisi*, 2 (1942), s.285; Barkan tarafından yapılan bu çalışmada Anadolu’daki Abdal teşekküllerine Osmanlı Arşivinde yer alan Tahrir defterleri çerçevesinde bunların yerleşim yerlerini ve buralarda kurmuş oldukları vakıflara ve temliklere değinmektedir. Aynı şekilde bu coğrafyalarda derviş kılıklı Abdal Şeyhleri tarafından kurulan zaviyeleri de ele almaktadır. Aynı müellifin Anadolu’daki Abdal teşekküllerine ait vakıf zaviyeleri konusunda bkz. Ömer Lütfi Barkan, *Türkiye’de Toprak Meselesi: Toplu Eserler1*, Birinci Baskı, İstanbul: Gözlem Yay., 1980, s.196, 199.

ismi verilen derviş zümreleri hakkında izahat verirken, onları bir takım gezginci derviş zümreleri gibi tasvir etmiştir. Bu İzahata göre onlar âyin ve erkân itibarıyla olduğu gibi akideleri bakımından da müfrit Şii ve Alevi *heterodoze* bir zümre idi. Diğer serseri derviş zümreleri gibi evlenmeyerek bekâr kalırlar ve şehir ve kasabalardan ziyade köylerde kendilerine mahsus zaviyelerde yaşarlardı. Bunların arasında bilhassa daha fazla *Kalenderiye* tarikatından müteessir olanların dünya alâkalarından tamamen uzak olmak, geleceği düşünmemek, tecerrüd, fakr, dilenme ve melâmet başlıca şiarlarıdır. Bununla beraber, bütün Rum abdallarının her zaman ve her yerde dilencilerden, serseri ve çingene dervişlerden ibaret olduğunu farz etmek doğru değildir. Esasen, Prof. Fuad Köprülü de bütün abdalların aynı seklide yaşamadığını ve bazı abdal zümrelerinin, mücerred kalmak prensibinden ayrılarak, sair Kızılbaz zümreleri kabilinden bir *secte* halinde Türkiye'nin muhtelif sahalarında köyler kurup yerleşmiş olmaları ihtimalini kaydediyor. Aynı suretle Profesör, İran Türk aşiretleri ve Hazer ötesindeki Türkmenler arasında abdal adını taşıyan Türk oymaklarına tesadüf edilmesini ve *Eftalit*'lerin daha asırlarca evvel abdal adını taşımış olmalarını da tedkike şayan görerek hatırlatmıştır. Bu vaziyette, *abdal* sözünün bir tasavvuf ıstılahı olmadan evvel bir aşiret veya zümre ismi halinde bulunup bulunmadığı ve bu nam altındaki bütün dervişlerin bidayette Orta Asya'dan gelmiş abdal aşiretlerinin mümessili birer aşiret evliyası olup olmadığı meselesi tedkike muhtaç gözükmektedir. Serseri derviş zümrelerinin döküntülerinin toprağa yerleşerek köyler vücuda getirecek yerde, köyler vücuda ektirecek şekilde toprağa yerleşmekte olan göçebe aşiretlerin bir takım, derviş zümreleri meydana getirmeleri daha fazla muhtemeldir. Esasen Prof. Fuad Köprülü de, bu abdalların kendilerini Horasan'dan gelmiş göstermelerini, eski Oğuz rivayetlerinin aralarında hâlâ yaşamasını, bunların etnik menşe'lerinin yâni Türklüklerinin tesbiti bakımından çok mühim addetmekte ve abdalları Türklüklerinden en ufak bir şüphe bile caiz olmayan ve eski Türk şamanizminin izlerini hâlâ saklıyan Anadolu *Alevi* Türklerinden ayırmağa imkân görmemektedir. Şu halde, abdalların dilencilerden ve çingenelerden ibaret olacağına tıpkı bu Alevî Türkler gibi, kısmen göçebe olmakla beraber, kısmen de eski zamanlardan beri toprağa bağlanmış ve ekincilik hayatına geçmiş Türk oymaklarından çıkmış olmaları lâzım gelmez mi?" diyerek bunların genel durumunu gözler önüne sermektedir.

Abdallar hakkında bugüne kadar bilimsel anlamda müstakil bir monografi yazılmamıştır. Bu alanda ilk bilimsel çalışma Fuad Köprülü'nün *Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi*'ndeki "Abdal" maddesinden ibarettir. Daha sonra ise; Fuad Köprülü'nün oğlu Orhan Fuad Köprülü tarafından Diyanet İslâm Ansiklopedisine "Abdal" maddesi yazılmıştır. Abdallar hakkında bilimsel anlamda bir ön bilgi mahiyetindeki madde okuyucuya doyurucu bilgiler sunmaktadır. Adı geçen maddenin metin ve bibliyografyası konuyla ilgilenenler için vazgeçilmez bir kaynaktır. Bununla birlikte "Abdal" maddesiyle ilgili henüz açıklığa kavuşmuş olan bazı hususlar, ansiklopedi ölçüsü içinde aydınlatılmaya çalışılmıştır. Bunun dışında Abdalların değişik veçheleri ele alan araştırmalar yapılmıştır. Bunlar arasında sahanın uzmanı tarafından Babâiler ile Abdallar arasındaki ilgi dolayısıyla Ahmet Yaşar Ocak'ın *XIII. Yüzyılda Anadolu'da Baba Resûl (Babâiler) İsyanı ve Anadolu'nun İslâmlaşma Tarihindeki Yeri* adlı monografisi de bu sahadaki boşluğu doldurmaktadır. Bunun dışında; Abdallarla Baba Şücâ' arasındaki münasebet için ise, Orhan F. Köprülü'nün, "Velâyetnâme-i Şeyh Şücaüddin¹⁸" ile Şükrü Elçin'in "Bir Şeyh Şücaüddin Baba Velâyetnâmesi¹⁹" makalelerine bakılmalıdır. Afganistan'daki Abdâliler hakkında yeni bibliyografik bilgiler için L. Lockhart'ın *The Encyclopaedia of Islam*'daki "Abdâlî" maddesi incelenmelidir²⁰. Abdallar ile ilgili olarak Osmanlı dönemine derli toplu bilgilerin bulunduğu bir tasnif ne yazık ki bulunmamaktadır. Osmanlı arşivinin değişik tasniflerinde yer alan bilgiler Abdalların Osmanlı Coğrafyasındaki demografik yapıları, hareket alanları, nüfusları ve meslekleri hakkında bilgiler sunmaktadırlar.

Anadolu Abdalların kökenleri Orta Asya'da Dede Korkut ve Ahmet Yesevi'ye kadar dayanmaktadır. Bunlar, mezkûr geleneğin Anadolu'daki temsilcileri olarak addedilmektedir. Türklerin Anadolu'ya gelmelerini müteakip bu gelenekten beslenen bu gruplar Türk Halk Edebiyatı içerisinde de kendilerine önemli bir yer bulmuşlardır.

¹⁸ *TM*, XVIII/1972, s.177-184.

¹⁹ *Türk Kültürü Araştırmaları*, XXII/1-2, Ankara 1984, s. 199-218.

²⁰ *I*, 95.

“Abdal” kelimesi Anadolu’nun değişik bölgelerinde Çingener ile karıştırıldığından dolayı burada Abdalların Çingener ile olan bağlantılarına değinilecektir.

Tasavvuf ve İslâmî edebiyat alanlarında kullanılan bir terim olan “*Abdal*” ile halk arasında Anadolu’nun bazı yörelerinde Çingener için tabir edilen “*Abdal*” kelimesini birbirinden ayırt etmek gerekmektedir. Şöyle ki; Osmanlı dönemine ait kaynak ve vesikalarda Çingene manasında bu tâbire rastlanılmaması bu ifadenin Çingener için sonradan uyarlanmış olabileceğini akla getirmektedir²¹.

Anadolu’daki bazı yer adlarının tasavvuf ıstılahından etkilenecek Abdal ismini taşıdıkları bilinmektedir. Bu tasavvuf grupları arasında derviş kıyafetine girmiş Çingene unsurların karışmış olması muhtemeldir. Ancak, Hasan Abdullî zümresi örneğinde de görüldüğü gibi, Abdal meselesinin aydınlığa kavuşturulması maksadıyla, Çingenerle Abdallar arasındaki sorunun çözümlenebilmesi için, bu husustaki dil ve etnoloji meseleleri kadar, dinî ve içtimaî tarih hakkında malumatın da yeterli olması şarttır²². Aksi takdirde olaya tek bir zaviyeden yaklaşmanın konuyu aydınlatmayacağı açık bir gerçektir.

Yerleşik ve göçebe Çingenerin dışında Batı Anadolu, Akdeniz ve Türkiye’nin diğer bölgelerinde bulunan ve Çingenerle akrabalıkları tam olarak aydınlığa kavuşmamış bulunan Abdallar, her iki grup tarafından da kabul edilmemektedir²³. Özellikle İç ve Güney Anadolu’da “*Abdal*” adıyla anılan bir grup daha vardır ki, bunlar kendilerine “*Çingene*” denilmesini kesinlikle istemezler. Bununla da kalmayıp öz Türk olduklarını söylerler. Abdalların Çingenerle olan yakınlıklarına rağmen Çingenerin bir boyu olup olmadıkları konusu hâlâ tartışılmaktadır. Abdallar İç ve Güney Anadolu’da çalgıcılıkla geçimlerini sağlamaktadırlar²⁴. Aynı şekilde Akdeniz ve Toroslarda Yörüklerle birlikte konup

²¹ Abdal tâbirinin kullanımı konusunda bkz. Orhan F. Köprülü, “Abdal”, [Edebiyat], *DİA*, I, 61-62. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Süleyman Uludağ, “Abdal”, *DİA*, I, 59-61; M. Fuad Köprülü-zâde, “Abdal”, *Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi*, I, 23-27; I., Goldziher, “Ebdal”, *İA*, IV, 3-4; a.mlf.-H. Kissling, “Abdâl”, *EI²* (Fr.), I, 97-98; a.mlf.ler, “Abdâl”, *UDMİ*, I, 343-344.

²² M. F. Köprülü, *a.g.m.*, s.415-416.

²³ Melih Duygulu, “Çingener”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, II, s.514.

²⁴ Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Duygulu, *a.g.m.* göst. yer.

göçen Alevi, Abdal ve Tahtacı aşiretlerini bazı yazarlar tarafından Çingene zannedilerek bunlarla karıştırmaktadırlar. Oysa, Abdal ve Tahtacılar Çingene değildir²⁵.

Göçebe Çingene kalburcu, elekçi, kalaycı veya tarakçı ismiyle anılmakla birlikte, Anadolu'nun bazı yerlerinde Poşalar veya Abdallar da denilmektedir. Bunlar, her yıl yaz mevsiminin başlamasıyla birlikte 5-10 çadırlık gruplar halinde, kendileri yaya olmak üzere, eşya ve çocuklarını da beygir ve merkeplere yüklemek suretiyle, dağ köylerine göç ederek, bu köylerin etrafındaki sahipsiz araziye konarak çadırlarını kurarlar. Temizliğe riayet etmeksizin yaşamlarını sürdürdükleri için, eskiden ölet diye adlandırılan kolera ve tifo gibi bulaşıcı hastalıkların baş taşıyıcısı olarak bilinirler²⁶.

Yerleşik Çingene ise, köy ve kasabaların kenarında sahipsiz ve boş olarak bırakılan arazilere birer gece kondu yaparak buralarda ikamet ederler. Halk arasında bu yerleşim birimleri Çingene/Abdal mahallesi olarak adlandırılmaktadır. Genellikle çitlerden yapılmış birer veya ikişer odadan ibaret olan ve bazılarında sundurma da bulunan bu evler içten ve dıştan çamurla sıvalıdır. İç tarafları badanalı olanlara rastlanıldığı gibi, genelde evlerin dış cepeleri sıvasızdır. Bu evlere bitişik olarak, merkep veya beygirleri için birer de barınak bulunur²⁷. Toplum içerisinde yaşayan Abdallar, halk inanışlarının ve âdetlerinin yayılmasında önemli bir rol oynamışlardır. Yerleşik düzene geçtikleri yörelerde XX. yüzyılın ikinci yarısında köylüler arasında kaybolmaya yüz tutan âdetlerin ve geleneklerin koruyucuları olmuşlardır²⁸.

²⁵ Bu tür hatalar için bkz. Ali Rafet Özkan, *Türkiye Çingeneleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 2000, s.103-104; Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. M. Fuad Köprülü, "Abdal", *Edebiyat Araştırmaları*, İstanbul: Ötüken Yay., 1989, II/394-399; Ali Rıza Yalman (Yalgın), *Cenupta Türkmen Oymakları*, I, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 2000; Yusuf Ziya Yörükân, *Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 1998.

²⁶ M. Enver Şerifgil, "XVI. Yüzyılda Rumeli Eyaleti'ndeki Çingene", *Türk Dünyası Araştırmaları*, İstanbul 1981, Sayı:15, s.123-125.

²⁷ Şerifgil, *a.g.m.*, s.120. Çağımızda Abdalların da teknolojik imkânlardan yararlandığı görülmektedir. Daha önceleri ulaşım/taşıma vasıtaları olarak at ve merkep kullanılırken, bugün bunların yerini motosiklet, taksi, kamyonet ve minibüs almıştır.

²⁸ Mesela: Türkiye'de Kurtuluş Savaşı sırasında güney cephesinde (K.Maraş'ta), bu bölgenin artık Fransızlara âit olduğunu ve eğlenmek için davulunu çalmasını söyleyen Fransız komutanına Abdal Halil Ağa isimindeki davulcunun verdiği cevap takdire şayandır: "Ağam bu konu vatan, millet ve nâmus meselesidir. Üç-beş kuruş para karşılığında birkaç Fransız

Göçebe Abdallar daha önceleri at arabalarıyla göç ederken, artık bugün ekonomik durumları daha iyi olduğundan bölgelerine göre, motosiklet, taksi veya minibüsle göç etmektedirler. Yine de ülkenin geri kalmış bölgelerinde at arabasıyla seyahat eden Abdallara rastlanılmaktadır. Kahramanmaraş bölgesinde yaşayan ve Abdal adıyla anılan topluluğun erkekleri düğünlerde davul zurna çalarak çalgıcılık yaparak kazançlarını temin ettikleri gibi aynı zamanda bu erkekler kendilerine has keskin küçük Hartlap bıçağı adını verdikleri çakırlarla da Müslüman ailelerin erkek çocuklarını sünnet etmek suretiyle geçimlerini sağlamaktadırlar. Hatta halk arasında öylesine bir yaygın kanaat hâsıl olmuştur ki, evde huysuzluk yapan çocuklara anneleri, “seni Abdal amcaya veririm” ifadesi kullanarak çocukların huysuzluk ve yaramazlıklarını önlemeye çalışmaktadırlar.

Osmanlı Döneminde Anadolu Abdalları

Anadolu’da bulunan bütün eyâletleri teşkil eden sancakların XVI. yüzyıla ait tapu-tahrir defterlerindeki kayıtlarında Abdallar ait bilgilere rastlanılmaktadır. Anadolu’nun değişik bölgelerinde “*Abdal*” adını taşıyan bir zümre bulunmakta idi ki; bunlar yaşamları ve meşguliyetleri açısından Çingenelere benzediklerinden dolayı halk tarafından Çingene –kendileri bu isnâdı aslâ kabul etmemekle beraber- addolunmaktaydı. Ahmed Vefik Paşa’ya göre, Hasan Abdallu tâifesi de Ankara civarında ve Kızanlık’da yaşayan bir Çingene tâifesi olarak tasrih edilmekteydi²⁹.

---

zibidisinin zevki için Maraş halkına ihanet edemem” diyerek kendisine yapılan bu teklifi reddetmiş, millî ve mânevi duyguların muhafazasında önemli bir rol oynamıştır. Abdal Halil Ağa’nın bu mertçe tutumu halk arasında anıla gelmiştir. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. İsmail Haşim Altınöz, “Osmanlı Toplumunda Çingeneler”, *Tarih ve Toplum*, XXIII/137, (Mayıs 1995), s.29.

²⁹ Tayyib Gökbilgin, “Çingeneler”, *İA*, III, 425; K.Maraş ve çevresinde yapmış olduğumuz saha araştırmasının bulguları da Tayyib Gökbilgin tarafından verilen bilgileri doğrulamaktadır. Şöyle ki; K.Maraş’ta “*Abdallar*” ile yaptığımız mülâkatlarda bunların gelenek, görenek, yaşayış biçimlerinde Çingenelerle çok büyük benzerlikleri olduğu tespit edilmiştir. K. Maraş ve çevresinde yerleşik ve göçebe olarak yaşayan bu grubun, yerleşik olanların erkekleri düğünlerde davul ve zurna çaldıkları gibi, kadınları ise, dere kenarından topladıkları otları (kaza, yarpuz vs.), yine sulak yerlerden topladıkları kamışlardan bu bölgede tarhana yapımında kullanılan çığırları mahalle aralarında satarak aile ekonomisine katkıda bulunmaktadırlar. Yine aynı şekilde bu grubun kadınları sokak aralarında plastik ev eşyası (sele, sepet, sürahi vs.) satarak, sattıkları bu eşyaların bir kısmının ücretini nakdî aldıkları gibi bir kısmını aynî (özellikle evde kullanılmayan giyecek elbise, ayakkabı vs.-hatta ölen kişilerin eşyalarını-) almak suretiyle bit pazarında satarak geçimlerini temin etmektedirler. Ayrıca, erkeklerinin bir kısmı sünnet olacak çocukları sünnet ettikleri gibi (bu konuda oldukça mahir oldukları halk tarafından bilinir), bir kısmı da ayı oynatıcılığı (bunlar

Ancak, “*Hasan Abdallu*” adıyla anılan bu zümrenin etnik olarak Çingenerle olan bağlantısını temin edecek delillere sahip değiliz³⁰.

Bugün Anadolu’nun değişik bölgelerinde kendilerine Abdal (Abdâl) adı verilen ve umumiyetle göçebe halinde yaşayan tâifeler bulunmaktadır. Dügünlerde davul zurna çalarak yaşamlarını sürdüren bu topluluğun içerisinde saz şairliğiyle de şöhret kazanmış olanları da vardır. Dilleri Türkçe olan bu topluluk, Çingene dilini bilmedikleri gibi, Çingenelik isnadını da reddetmektedirler. F. Köprülü tarafından alevî olarak nitelendirilen bu Abdallar topluluğunun diğer alevî cemaatlerinde olduğu gibi kendi aralarından yetişmiş dedeleri bulunmaktadır. Bu dede yılda bir kez onları ziyaret etmekte ve yıllık aidatını alarak kurbanlar kesilmektedir³¹. Fuad Köprülü, A. V. Le Coq’a dayanarak verdiği bilgide Anadolu’da Rişvar Kürd aşireti şubelerinden Delikan³² adında bir aşiretin bulunduğunu ve Türklerin bunlara “*Abdal*”, Kürtlerin “*Gevende*”, bunların kendilerini ise, “*Teberci*” olarak tanımladıklarını ifade etmektedir. Teberci’nin manasının ise, davulcu anlamına geldiğini belirtmektedir³³.

Le Coq’un ifadesine göre, Doğu İran’da yaşayan Çingener’e verilen “*Karacı*”³⁴ adı, Halaç isminin bozulmuş şeklidir. Aynı yazar, “*Karaçi*” adıyla anılan bu topluluğun Çingene olabileceğini manalı bulmaktadır. Ancak, davulcu mânâsına geldiği söylenen *Teberci* isminin *tabl*’dan bozulmuş olduğuna Fuad Köprülü dikkat çekmektedir³⁵.

---

bizim zamanımızda çocukluğumuzda gördüğümüz Çingenerdi. Şu anda özellikle sünnetçilik ve ayı oynatıcılığı mesleği ortadan kalkmış durumdadır.) yaparak yaşamlarını sürdürmektedirler.

³⁰ M. Fuad Köprülü; “Abdal”, *Edebiyat Araştırmaları*, II, İstanbul: Ötüken Yay., 1989, s.411; Abdalların Çingene olup olmadıkları konusu araştırılmaya muhtaçtır.

³¹ M. F. Köprülü, *a.g.m.*, s.388-389.

³² Belgelerde geçen isimle muhtemelen bu cemaat adı “Celikan” olsa gerektir.

³³ M. F. Köprülü, *a.g.m.*, s.391.

³⁴ Bu isim “Karacı” değil de Hindistan bölgesindeki Karaçi mevkiinden çıkarak dünyanın değişik yörelerine dağılan ve “Karaçi” adıyla anılan topluluğa verilen ad olsa gerektir ki; Anadolu’daki bazı bölgelerdeki Çingenerlerin Karaçi bölgesinden geldiklerinden dolayı kendilerine “Karaçi” veya “Karaçiyân” denilmektedir. Osmanlı döneminde karaçiyân için bkz. Mehdi İlhan, “1518 Tarihli Tapu Tahrir Defterine Göre Âmid Sancağı’nda Timar Dağılımı”, *Tarih Enstitüsü Dergisi*, Sayı:12, 1981-1982, s.85-100; Aynı müellif; *Amid (Diyarbakır)*, Ankara:TTK Yay., 2000, s.97, 106.

³⁵ M. F. Köprülü, *a.g.m.*, s.392-393; Le Coq tarafından Doğu İran’da yaşayan Çingener’e verilen “*Karacı*” adının Halaç isminin bozulmuş şeklinde yorumlanması ve bunun

Abdal kelimesi, bazı kavmî zümrelere ve bazı yerlere isim olması nedeniyle de etnoloji ve toponimi bakımlarından önem arz etmektedir. Osmanlı Döneminde de “*Abdal*” adıyla anılan birçok yerleşim birimi bulunmaktadır³⁶. Kâtip Çelebi *Cihannümâ*’da XV. yüzyıl başlarında İzmit civarında bir “*Kemer Abdal*” mezraası bulunduğunu, XVII. yüzyılda da Canik’te bir Abdal köyünün mevcut olduğunu kaydetmektedir. Günümüzde ise, Ankara, Tokat, Çorum, Denizli, Diyarbakır, Samsun, Sinop, Sivas, Trabzon, Gaziantep, Kastamonu, Kayseri, Giresun, Mersin, Manisa, Malatya, Van ve Yozgat illeri sınırları içinde “*Abdal*” adını taşıyan köylere rastlanılmaktadır³⁷.

Çingenelerin göç ettikleri iddia edilir; Abdallar ise, Türk yerliler olarak sınıflandırılır. Ne var ki, bu ayrımın bir takım sorunlar yaratmadığı söylenemez. Yunanistan Makedonyası’nda köylüler tarafından kullanılan *Cigani* ve *Yifti* arasında da benzer bir ayrım olduğunu gözlemleyen Köprülü, bu ayrımın da sorun yaratacağını belirtmektedir³⁸. Peter Alford Andrews ise, Abdallar’ı Alevi olarak yorumlamakta ve Çingenelerin ise, Alevi olarak tespit edilemediğini bildirmekte ancak bununla ilgili olarak ikna edici delilleri sunmamaktadır³⁹.

Abdalların Anadolu’nun her tarafına yayılmış oldukları, Alevî inançlarına bağlı olan bu insanların en yaygın şekilde Güney Batı, Batı ve Orta Anadolu’da yaşamakta oldukları ve pek çoğunun Osmanlı Arşivleri’nde bildirilen yerlerde halen oturmayı sürdürdükleri gözlenmektedir. Anadolu’da bugün de kendilerine Abdal adını veren ve daha çok göçebe olarak yaşayan zümrelere Denizli, Dinar, Sivas, Amasya, Çorum, Osmancık, İskilip, Merzifon, Mecitözü, Havza, Konya, Karaman, Mut, Elmalı taraflarında rastlanmaktadır. Anadolu’daki Abdalların bir kısmının XX. yüzyılın ilk yarısında bile derviş kıyafetine girerek serseri zümreler halinde dilendikleri, birçoğunun ise; çalgıcılık, türkücülük ve hikâyecilikle uğraştıkları,

---

Abdallar’ın Çingeneliğini isbatı için kullanılamayacağını Fuat Köprülü belirtmektedir. Bu konudaki tartışmalar için bkz. M. Fuad Köprülü; “Abdal”, *Edebiyat Araştırmaları*, II, İstanbul: Ötüken Yay., 1989, s.398-399.

³⁶ COA, MD-6, 95/198; COA, Y.PRK.ASK, Dosya No:260, Gömlek No:26; COA, EV.d. Dosya No:1/1, Gömlek No:16858.

³⁷ O. F. Köprülü, *a.g.m.*, s.62.

³⁸ M. Fuad Köprülü, “Abdal”, *Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi*, I, 23-27.

³⁹ Peter Alford Andrews, *Türkiye’de Etnik Gruplar*, (Türkçesi:Mustafa Kıpüşoğlu) İstanbul 1992, s.268-269.

özellikle Köroğlu hikâyeleri anlatmakla ün kazandıkları bilinmektedir. Bir kısım Abdalların kazancılık, demircilik, sepetçilik gibi işlerle meşgul olmaları yüzünden bunlara Çingenelik bile isnat edilmiştir⁴⁰.

Cemil Cahit Güzelbey, Gaziantep'te Baraklar arasında 290 çadır Abdal aşiretinin bulunduğundan söz etmektedir⁴¹. Aynı yazar, Abdalların ne soy, ne de huy bakımından Çingenelerle herhangi bir ilgileri bulunamayacağını ileri sürer ve Kilis taraflarındaki Zabaran Köyü'nde oturan "Pırpırlar" isimli Abdal oymağının büyük göçte, Karakoyunlularla birlikte Anadolu'ya gelmiş olduğuna işaret eder⁴². Güneydoğu Abdallarının Oğuzların Beydili (Beğdili) oymağı ile birlikte Horasan'dan gelmiş oldukları belirtilmektedir⁴³.

Gaziantep bölgesine iskân edilen Elbeyli aşireti üzerine bir çalışması⁴⁴ bulunan Abdülkadir İnan, Elbeyli aşiretinin Sivas ve Kemah havâlisinden sürgün olarak Antep bölgesine yerleştirildiklerini ve bu Türkmen aşiretinin 80 bin çadırdan ibaret olduğunu ve bunların içerisinde davul zurna çalan Abdalların miktarını ise, 500 çadır olarak vermektedir. Buradaki Abdalların Kıptî olduğunu belirten yazar bunları Elbeyli ve Türkmen Abdalları şeklinde iki gruba ayırmaktadır.

Türkistan'a kadar yayılmış bulunan bir aşiret durumundaki Abdallar'ın Türkiye'de -özellikle Gaziantep yöresinde- musikiyle, daha çok *davul-zurna* çalmakla uğraşmaları bunların Çingene türünden başka bir şey olmadığı şeklinde yorumlanmaktadır⁴⁵.

Fuad Köprülü Luschan'a dayanarak verdiği bilgiye göre; Kuzey Suriye'de kendilerine Abdal (Aptal) ismini veren zümrenin, gerek bünye ve simâca, gerek etnografik vasıflar itibariyle, gerekse içtimaî hayat bakımından diğer Çingenelerden farksız olduğunu belirtmektedir. Aynı şekilde, Suriye ve Anadolu Çingenelerinin

⁴⁰ O. F. Köprülü, *a.g.m.*, göst. yer.

⁴¹ Cemil Cahit Güzelbey, "Abdallar", *Folklor* 3, Sayı:25, İstanbul 1972, s.22.

⁴² Güzelbey, *a.g.m.*, göst. yer.

⁴³ M. Şakir Ülkütaşır, "Abdallar-Coğrafi Dağılımları, Etnik Menşeleri, İçtimaî Hayatları", *Türk Kültürü*, Şubat 1968, Cilt:6, Sayı:64, s.251.

⁴⁴ Abdülkadir İnan, "Gaziantep Vilâyetinde Elbeyliler", *Gaziantep Kültür Dergisi*, Gaziantep: Ekim 1966, C.IX, s.230.

⁴⁵ Bela Bartok, *Küçük Asya'dan Türk Halk Musikisi*, Çev. Bülent Aksoy, İstanbul:Pan Yay., 1991, s.227.

Suriye’de Arapça, Anadolu’da Türkçe konuştuklarını, asıl dillerini büyük bir dikkatle gizlediklerini ve yavaş yavaş onu unutmakta olduklarını söylemektedir⁴⁶.

Abdalların Çingenelerle, konuştukları dilin de Çingenece ile bir ilgisi yoktur. Ahmet Caferoğlu da Abdalların gizli dili ile Çingene ve elekçi dilleri arasında hiçbir münasebet olmadığını söylediği gibi, Abdalların gizli dilinde yer alan kelimelerin dar bir sahaya değil, Filistin, Suriye ve Orta Asya Abdallarının diline de şâmil olduğunu ileri sürmektedir. Caferoğlu’na göre, bu gizli dilden birçok kelimeler Çingeneler tarafından da benimsenmiştir⁴⁷.

Tahrir defterlerinde “*Abdal*” adıyla kayıtlı bulunan şahısların tam olarak neye tekabül ettiği sarih olarak belirtilmemiş olsa bile, muhtemelen Rumeli’nin Türkleşmesi ve İslamlaşmasında büyük katkısı olan Abdalân-ı Rûm dervişlerinden birine ait bir has olsa gerektir⁴⁸. “Abdalân-ı Rûm” kelimesi makalenin muhtevasına uygun olarak “Anadolu Abdalları” manasına da gelmektedir.

Sonuç olarak Miladi V. ve VI. yüzyılda Orta Asya’dan dağılmaya başlayan Sufi kılıklı dervişlerin “Abdal” ismiyle anılması neticesinde başta İran olmak üzere Anadolu topraklarına girdikleri bilinmektedir. Anadolu topraklarında Selçuklulardan itibaren dîni teşekkül olarak temayüz eden bu grupların Anadolu’nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında büyük bir katkısı olduğu inkâr edilemez. Hatta Osmanlıların balkanlardaki fütuhatlarının ilerlemesi çerçevesinde bunların Bektaşî unsurlar ile karışması neticesinde de buralarda istimâlet sisteminin balkanlarda gelişmesi katkıda bulunmuşlardır. Ancak, ne var ki; zamanla bu gruplar gerek antropolojik gerekse fizyolojik olarak Çingenelere benzemeleri nedeniyle Çingene oldukları zannedilmiş, ancak, bunlar tarafından kendilerine isnad edilen Çingenelik vasfı kabul edilmemiştir. Hem Osmanlı döneminde hem de Cumhuriyet döneminde Abdalların güvenliği bozucu ve toplum dengesinin sarsıcı hadiselerle birkaç istisna

---

⁴⁶ M. F. Köprülü, *a.g.m.*, s.391.

⁴⁷ Ahmet Caferoğlu; “Anadolu Abdallarının Gizli Dillerinden Bir İki Örnek”, *Fuad Köprülü Armağanı*, İstanbul 1953, s.77; O. F. Köprülü, *a.g.m.*, s.62; Abdal dilleri üzerine yapılan bir araştırma, TIETZE tarafından, 19-22 Mayıs 1983’te, Indiana, Bloomington’da yapılan *Birinci Uluslar arası Türk İncelemeleri Toplantısı*’nda “*Abdaloji*” başlıklı konuşmadır. Konuşma daha sonra yayımlanmıştır.

⁴⁸ Mehmet Selvitop, *H.859/M.1455 Tarihli Batı Trakya Bölgesine Ait İcmâl Defteri*, (Tanıtım, Tahlil ve Metin), İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk İktisat Tarihi Ana Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1999, s. 12, 21.

dışında pek rastlanılmadığı söylemek mübalağa olmasa gerektir. Özellikle Osmanlı döneminde eğlence, tarım ve ticarete ekmeklerini çıkararak bu topluluk günümüzde aynı şekilde hayatlarını devam ettirmektedirler.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

COA, MD-6, 95/198.

COA, Y.PRK.ASK, Dosya No:260, Gömlek No:26.

COA, EV.d. Dosya No:1/1, Gömlek No:16858.

Kaynaklar

Âşıkpaşa zade: *Osmanoğulları'nın Tarihi*, Hazırlayanlar Kemal Yavuz-M. A: Yekta Saraç, İstanbul: Koç Kültür Tanıtım A.Ş., 2003.

Araştırma-İncelemeler

Albayrak, Nurettin; "Pîr Sultan Abdal", *DİA*, XXXIV, 277-278.

ALTINÖZ, İsmail Haşim; "Osmanlı Toplumunda Çingeneler", *Tarih ve Toplum*, (Mayıs 1995), Sayı:137, s.22-29.

ANDREWS, Peter Alford; *Türkiye'de Etnik Gruplar*, (Türkçesi: Mustafa Küpüşoğlu) İstanbul 1992.

Barkan, Ömer Lütfi; "Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I: İstilâ Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zâviyeler" *Vakıflar Dergisi*, 2 (1942), s.279-386.

Barkan, Ömer Lütfi; *Türkiye'de Toprak Meselesi: Toplu Eserler1*, Birinci Baskı, İstanbul: Gözlem Yay., 1980.

BARTOK, Bela; *Küçük Asya'dan Türk Halk Musikisi*, Çev. Bülent Aksoy, İstanbul:Pan Yay., 1991.

CAFEROĞLU, Ahmet; "Anadolu Abdallarının Gizli Dillerinden Bir İki Örnek", *Fuad Köprülü Armağanı*, İstanbul 1953, s.77-79.

DUYGULU, Melih; “Çingeneler”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, II, 514-516.

Elçin, Şükrü; “Bir Şeyh Şücâüddin Baba Velâyetnâmesi” *Türk Kültürü Araştırmaları*, XXII/1-2, Ankara 1984, s. 199-218.

GOLDZİHER, I.; “Ebdal”, *İA.*, IV, 3-4.

GOLDZİHER, I.-H. KISSLING; “Abdâl”, *EF²* (Fr.), I, 97-98.

GOLDZİHER, I.-H. KISSLING; “Abdâl”, *UDMİ*, I, pp.343-344.

GÖKBİLGİN, M. Tayyib; “Çingeneler”, *İA.*, III, 420-426.

GÜZELBEY, Cemil Cahit; “Abdallar”, *Folklor* 3, Sayı:25/5, İstanbul 1972, s.21-25.

İLHAN, Mehdi; “1518 Tarihli Tapu Tahrir Defterine Göre Âmid Sancağı’nda Tımar Dağılımı”, *Tarih Enstitüsü Dergisi*, Sayı:12, 1981-1982, s.85-100.

İLHAN, Mehdi; *Amid (Diyarbakır)*, Ankara: TTK Yay., 2000, s.97, 106.

İnalçık, Halil; *Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300-1600)*, Çeviren: Ruşen Sezer, İstanbul: YKY, 2003.

İNAN, Abdülkadir; “Gaziantep Vilâyetinde Elbeyliler”, *Gaziantep Kültür Dergisi*, Gaziantep: Ekim 1966, Cild: IX, s.228-230.

Köprülü, Fuad; *Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu*, 4. Baskı, Ankara. TTK Yay., 1991.

KÖPRÜLÜ, M. Fuad; “Abdal Musa”, *Türk Kültürü*, Sayı: 124, Yıl: XI, 4 (Şubat 1973), s.198-207.

KÖPRÜLÜ, M. Fuad; “Abdal”, *Edebiyat Araştırmaları*, II, İstanbul: Ötüken Yay., 1989, s.362-417.

KÖPRÜLÜ, Orhan F.; “Abdal Kumral”, *DİA*, I, 63.

KÖPRÜLÜ, Orhan F.; “Abdal Murad”, *DİA*, I, 63-64.

KÖPRÜLÜ, Orhan F.; “Abdal Mûsâ”, *DİA*, I, 64-65

KÖPRÜLÜ, Orhan F.; “Abdal” [Edebiyat], *DİA*, I, 61-62.

KÖPRÜLÜ, Orhan F.; “Bâciyân-ı Rûm”, *DİA*, IV, 415.

KÖPRÜLÜ, Orhan F.; “Velâyetnâme-i Şeyh Şücaüddin”, *TM*, XVIII/1972, s.177-184.

KÖPRÜLÜ-ZÂDE, M. Fuad; “Abdal”, *Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi*, I, İstanbul 1935, s.23-56.

Lockhart, L.; “Abdāl”, *The Encyclopaedia of Islam*, I, 95.

Ocak, Ahmet Yaşar; *Alevî ve Bektaşî İnançlarının İslâm Öncesi Temelleri: Bektaşî Menâkıbnâmelerinde İslâm Öncesi İnanç Motifleri*, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş Baskı, İstanbul: İletişim Yay., 2002

Ocak, Ahmet Yaşar; *Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Sûflük: Kalenderiler (XVI-XVII. Yüzyıllar)*, Ankara: TTK Yay., 1992.

Özcan, Abdülkadir; “Âşıkpaşazâde”, *DİA*, IV, 6-7.

ÖZKAN, Ali Rafet; *Türkiye Çingeneri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 2000.

SELVİTOP, Mehmet; *H.859/M.1455 Tarihli Batı Trakya Bölgesine Ait İcmâl Defteri, (Tanıtım, Tahlil ve Metin)*, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk İktisat Tarihi Ana Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1999.

ŞERİFGİL, Enver M. ; “XVI. Yüzyılda Rumeli Eyâletindeki Çingenerler”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı:15, (1981), s.117-144.

Tanman, M. Baha; “Abdal Mûsâ Tekkesi”, *DİA*, I, 65-66.

TIETZE; 19-22 Mayıs 1983’te, Indiana, Bloomington’da yapılan *Birinci Uluslararası Türk İncelemeleri Toplantısı*’nda “Abdaloji” başlıklı konuşma.

ULUDAĞ, Süleyman; “Abdal Mehmed”, *DİA*, I, 63.

ULUDAĞ, Süleyman; “Abdal” [Edebiyat], *DİA*, I, 59-61.

ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir; “Abdallar-Coğrafi Dağılımları, Etnik Menşeleri, İçtimai Hayatları”, *Türk Kültürü*, Şubat 1968, Cilt:6, Sayı:64, s.251-255.

YALMAN (YALGIN), Ali Rıza; *Cenupta Türkmen Oymakları*, I, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 2000.

YÖRÜKÂN, Yusuf Ziya; *Anadolu’da Aleviler ve Tahtacılar*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 1998.